

Les varietats estàndards catalanes com a condicionants d'un futur diccionari alemany-català

Macià Riutort Riutort (Tarragona)

«Potser el iídix és una llengua moribunda,
però és l'única llengua que conec bé.
El iídix és la meva llengua materna
i res del que ve de la mare no mor mai de debò.»

Isaac Bashevis Singer

■ 1 Introducció

Permeteu-me¹ que comenci aquesta contribució al present número de la *ZfK* amb aquests mots d'Isaac Bashevis Singer que, encara que vagin referits al iídix, expressen molt bé un sentiment sobre la llengua materna que comparteixo totalment, una llengua materna que, en el meu cas, en el nostre cas, i com diu l'escriptor, *potser* també és una llengua moribunda, però és la nostra llengua. Considero enormement rellevant fer aquí aquesta afirmació, que vull que s'entengui com un acte de fe en la llengua, a fi i efecte que el que diré a continuació no es tergiversi i s'entengui en un sentit que no és el pretès.

■ 2 El destinatari ideal d'un futur diccionari alemany-català

Des de la perspectiva del germanista que sóc, qualsevol diccionari alemany-català que es vulgui fer en el futur s'ha de fer tenint en compte, d'una banda, dos tipus ideals de destinatari del diccionari, condicionats per les respectives llengües maternes² i, de l'altra, la situació real –però alhora,

---

1 Aquest article s'ha generat en el marc del projecte de recerca FFI2008-05698 del Ministeri de Ciència i Innovació.

2 Que, en el nostre cas, òbviament seran: un, parlant de l'alemany i l'altre, parlant del català. Cadascun d'ells s'acostarà al diccionari amb exigències diferents.

també la *ideal*— de la llengua.³ Sembla que el que acabo de dir hagi de ser una veritat òbvia, i ho deu ser per a les llengües del nostre entorn, però no ho és per al català: aquí, si la part del diccionari constituïda per les traduccions catalanes dels lemmes alemanys s'atén estrictament a l'estàndard *catalunyès* o *catalanesc*,⁴ l'únic usuari ideal alemany que es veurà plenament satisfet amb els resultats serà el representat per un filòleg o per una persona amb interès per la filologia catalana; els altres usuaris, per contra, possiblement no només s'hi sentiran decebuts, sinó que, versemblantment, acabaran qualificant el diccionari de *dolent*. A aquests usuaris, que són el gruix dels usuaris alemanys, els resulta totalment irrellevant que una paraula s'usi aquí o s'usi allà, o que, pel que fa al seu origen, que la paraula en qüestió sigui un castellanisme, un anglicisme o un gal·licisme. El que volen —i gosaria dir, l'únic que volen—, és trobar al diccionari la paraula que hi estiguin cercant perquè la senten a dir contínuament, perquè l'han llegida o per qualsevol de les mil i unes raons que puguin tenir per fer-ho. Res més. Per a ells, doncs, val la màxima: si la paraula s'usa a la llengua i el diccionari té la pretensió de ser al més complert possible, la paraula hi ha de tenir cabuda, hi hauria de tenir cabuda. Quan el destinatari ideal alemany d'un futur diccionari bilingüe alemany-català hi cerqui una paraula, realment no estarà fent res més que el mateix que també fem nosaltres mateixos quan consultem un diccionari alemany-castellà o el ja existent alemany-català: voler trobar-hi la paraula en qüestió. Si la paraula té un ús real a la llengua, ha de trobar-se al diccionari si aquest realment té la pretensió de ser bo. Aquest ha de ser l'únic criteri adoptat pel lexicògraf a l'hora de donar o no entrada a un mot en el diccionari bilingüe, el qual, precisament per la seva natura, ha de tenir la pretensió de ser normatiu, però també descriptiu. Les marques diatòpiques i les marques d'ús han de ser llavors els elements que guïïn l'usuari ideal a poder enquadrar correctament el mot consultat. Vol-dria ara exemplificar breument el que he dit adés amb alguns exemples.

Agafem un turista alemanyoparlant mitjà que viatgi a Mallorca proveït d'un hipotètic diccionari alemany-català / català-alemany i acceptem el supòsit que vol adreçar-se a un cambrer d'un bar de l'interior de l'illa, on realment molt probable que l'atenguin o que el puguin atendre en català.

---

3 Entenent per tal tant el seu estat actual diastràtic i diatòpic en els límits de Catalunya com els de les varietats, igualment estàndards, que s'han anat formant a València i a les Illes Balears en el transcurs dels darrers decennis.

4 Al llarg del present article utilitzaré els mots *catalunyès* o *catalanesc* per referir-me específicament al català de Catalunya i reservaré el terme català com a designació de tota la llengua.

Doncs bé, si vol tastar allò que segons el diccionari es diu *xigaló* en català i demana realment un *xigaló* a Mallorca, us puc ben assegurar que no l'entendrà ningú: si s'hi vol fer entendre, no li caldrà més remei que demanar-hi un *rebenat*. La situació lingüística actual del català és tal que els lexicògrafs no es poden pas permetre d'enviar un alemany a Mallorca amb el coneixement exclusiu del lèxic continental.⁵ El turista alemany que visiti el *Museu Valencià de la Il·lustració* de València s'hi trobarà a les portes amb la invitació a *espentejar*-les, i caldrà que al diccionari hi pugui trobar aquest mot i no només l'habitual *empènyer*. Per la mateixa raó, el diccionari haurà de portar el mot *manguitos* al costat dels estàndards *braçals* i *maneguets*,⁶ pel senzill motiu que *manguitos*, i no pas *braçals*,⁷ és l'únic terme realment emprat en català i que la gent —és a dir, els botiguers i les botigueres— entén de debò. Quina cara no posarà l'usuari alemany ideal i què no pensarà del diccionari que tingui a les mans si, a Catalunya, València o les Balears, els usuaris de la llengua no entenen el mot que surt al diccionari o, especialment en el cas de València i les Balears, en fan anar un altre que, malgrat semblar d'ús generalitzat en aquests territoris, no surt enlloc del diccionari. La conclusió versemblant a què arribarà serà que els autors del diccionari han treballat matusserament. Si no volem fer un diccionari bilingüe *ad usum* de filòlegs, nosaltres, els lexicògrafs, no hem d'oblidar mai ni el destinatari ideal del diccionari ni les dues situacions, la real i la ideal, de la llengua, en fer la tria del lèxic al qual s'hi ha de donar cabuda.

---

5 De fet seria un interessant experiment sociolingüístic observar què passa si un turista alemany demana a un bar de Mallorca un *xigaló*, tal i com aconsellaria que fes l'estàndard uniforme i ortodox.

6 De fet, aquest darrer mot sembla un simple calc del terme castellà.

7 Aquest darrer mot il·lustra molt bé l'estat, envoltat d'una certa incongruència, en què es troba el procés de creació de l'estàndard actual català: mentre d'una banda un cert sector dels faedors de l'estàndard —anomenem-los així— batallen per incorporar-hi mots com ara *entregar*, *enfadar*, *barco* o *vivenda*, adduint que són d'ús general a la llengua —cosa que, d'altra banda i des d'una perspectiva científica, no vol dir gaire cosa, ja que, al capdavall, que per ventura no són també d'ús general a la llengua d'altres mots com ara *sello*, *bussón*, *bombilla*, *tio*, *yate*, *vacacions*, *apretar*, etc.—, un altre sector malda per crear mots nous allà on la llengua ja fa temps que s'ha dotat ella mateixa d'una designació general normal, cosa que possiblement haurà fet per via d'adaptar un mot d'origen castellà o d'origen anglès al català. Curiosament, l'argumentació adduïda en un cas es desactiva en l'altre.

■ 3 La situació actual del català vista per un germanista i la seva repercussió en el cabal lèxic del diccionari: el català pluricèntric

El que he il·lustrat a dalt amb tres exemples, es pot aplicar fàcilment a centenars de casos més. Vet ací, doncs, el que als ulls d'una redacció d'un diccionari alemany-català (i de fet, també català-alemany) ha de ser necessàriament un greu problema: és un fet absolutament incontestable que el procés de normalització lingüística endegat a finals de la dècada dels setanta ha portat a la creació d'un estàndard homogeni del català actual àmpliament conegut pel gruix de la població, però també és un fet incontestable que aquest estàndard, ara conegut arreu, no ha estat adoptat pel gruix de la societat catalanoparlant: aquesta el coneix, però no el posa en pràctica. D'aquesta manera es pot dir que el català va evolucionant actualment per camins molt diferents –de fet, oposats–, als marcats per l'estàndard. Els trets caracteritzadors del català hodiern són el seu enorme empobriment a tots els nivells i una ingent erosió per part del castellà que ocasiona que de cada vegada sigui major en els parlants la pèrdua del sentiment del que és correcte i del que no ho és. Fa vint anys⁸ teníem la idea que un català estàndard conegut i emprat de tothom era gairebé a l'abast de la mà, però aquesta idea s'ha revelat com una quimera: aquest català normatiu i culte, però, que fa vint anys hauríem volgut identificar amb el de les classes educades i altes catalanoparlants de Barcelona sembla haver-se

---

8 El 1990 és una data merament simbòlica, triada a fi de poder treballar amb la comoditat que representa una data “rodona”. Val a dir, tanmateix, que realment que els anys 90 marquen un punt d'inflexió en l'evolució de l'estàndard del català modern. Tinc per mi que no és cap coincidència que aquesta inflexió en l'enfocament uniformista de l'estàndard català coincideixi en el temps amb l'abandonament de la persecució d'aquell somni i ideal que foren els Països Catalans. Al meu entendre, l'abandonament de l'ideal i de la idea dels Països Catalans va fer que Catalunya en deixés de ser gradualment la locomotora que fins llavors n'havia estat. Les Balears i València es van començar a contemplar (de nou?) com a entitats socials i polítiques diferents de la catalana, i a la llarga això portà necessàriament a la consolidació i el desenvolupament de varietats estàndards pròpies. Fixem-nos que els esforços per d'acostar l'estàndard a la llengua quotidiana de Barcelona i els seus entorns que es van generar arran del gran debat que hi hagué a finals dels vuitanta sobre com havia de ser el català, no han servit per fer avançar l'ús social de la llengua –que no deixa de retrocedir–, han fet perdre a molta de gent el sentit del que és genuí i del que no ho és i han dinamitat el desig d'unitat i un alt grau d'uniformització que hi havia aleshores. Arran d'aquell debat es va endegar un procés pel qual el català de Catalunya es va replegar cap a si mateix, sense que, almenys aparentment, importés a ningú si això comportava separar-se encara una mica més del català de la resta de territoris catalanoparlants no constituents de l'autonomia.

esvanit com el fum: no s'ha imposat⁹ i es veu dia sí i dia també qüestionat als mitjans de comunicació escrits i audiovisuals, i, fora dels límits autonòmics de Catalunya, coexisteix amb les varietats estàndards balear –sobre la qual influeix, a nivell escrit, poderosament– i amb la varietat estàndard valenciana, on l'empenta secessionista ha arribat, en l'entretant, fins a l'extrem d'obligar els diferents òrgans de l'estat espanyol a veure el valencià com una llengua diferent del català.¹⁰ Des d'una perspectiva purament diatòpica, per tant, el català ja no es pot veure en clau de centre i perifèria com es veia ara fa vint anys,¹¹ sinó que s'ha de veure com es veu per exemple l'alemany, això és, com una llengua amb diversos centres irradiadors d'estàndard: el català és una llengua pluricèntrica.¹²

El pensament de fa vint anys que el català normatiu culte de tall barceloní era a punt de convertir-se en *el model estàndard de tota la comunitat lingüística catalanoparlant* es reflectia en els diccionaris d'aquells temps – també als bilingües– ja sigui a través del bandejament de tot aquell cabal lèxic que no s'emprava a Barcelona¹³ o bé a través del seu relegament a lèxic de segona categoria a través del seu marcatge com a *dialectal*. El resultat d'aquesta

-
- 9 Fora dels cercles més catalanistes (un mot que no m'agrada gens d'emprar), sembla haver cessat d'existir la força social coercitiva que constreny els parlants a cenyir-se de la manera més estreta possible a l'estàndard. Amb altres paraules: semblem haver entrat en un estadi evolutiu de la llengua on tothom pot parlar de la manera que vulgui sense que aquest fet li comporti de veure's immediatament corregit o de ser postergat o castigat socialment. Això és, emperò, un fet que atempta greument contra el concepte d'estàndard. N'hi ha prou amb mirar què passaria en una situació idèntica a Anglaterra, els Països Baixos o Alemanya per adonar-se'n.
  - 10 En conseqüència, crec seriosament que també es faria bé d'abandonar el terme *català central*, que, al meu entendre només és el reflex d'aquesta època passada en què, per mitjà d'aquest terme es volia reforçar la noció de l'existència d'un centre i una perifèria en el domini lingüístic català.
  - 11 En un procés que, personalment, em recorda profundament el que portà els noruecs del segle XIX a seccionar-se lingüísticament del danès i a crear el seu germà bessó, el *bokmål*.
  - 12 En la sociolingüística alemanya, s'empra un terme com ara *asymmetrische plurizentrische Sprache* (cf. Pöll, 2006: 140) que, al meu entendre, descriu prou bé la realitat de tota la llengua alemanya. La utilització de l'adjectiu *asymmetrisch* reflecteix la manca de simetria entre les diferents varietats estàndards alemanyes: els alemanys, per regla general, solen contemplar i entendre llur pròpia varietat, implícitament o explícitament, com a més important que no pas l'austríaca o la suïssa. La situació, per tant, és molt semblant a la del català. A Catalunya les altres varietats de l'estàndard se solen veure com a menys importants per no dir una altra cosa. La conclusió de tot plegat és que podríem adaptar el terme de Pöll al català i definir-lo com *una llengua pluricèntrica asimètrica*.
  - 13 Que, a més a més, és *difís*, un terme que explicaré a continuació.

forma d'actuar és o era el d'una imatge tan altament uniforme del català com fal·laç, perquè transmetia una idea que no s'acoblava pas a la realitat: la idea que el català presentava una situació semblant a la del francès o a la del castellà, amb una llengua estàndard *central* envoltada d'un tot de parlars dialectals *perifèrics*. La imatge resultant, per tant, no era un reflex de la realitat —com en els altres estàndards esmentats— sinó el reflex d'un ferm desig, compartit per àmplies capes de la societat, sobre com havia de ser aquesta realitat en un futur no gaire llunyà. No crec que m'enganyí gaire si afirmo que actualment són ben pocs els qui continuen creient realment en aquesta visió *monocèntrica* del català; el que hi ha actualment és un enfocament *pluricèntric* de l'estàndard català.¹⁴

Per desgràcia i tragèdia nostra, la llengua de Barcelona ja no és ni pot ser ni model a seguir ni mirall on mirar-nos i aquest fet ha de tenir naturalment la corresponent repercussió en la tria del lèxic a què s'ha de donar cabuda en el diccionari bilingüe alemany-català. En conseqüència, defenso la idea que, de la mateixa manera que els diccionaris de fa vint anys eren el reflex de la visió que aleshores es tenia de l'estàndard català, els diccionaris d'ara ho han de ser d'aquesta nova visió pluricèntrica que en tenim actualment, això és: han de ser un reflex del pluricentrisme del català.¹⁵ Traduït a la pràctica de la lexicografia bilingüe, això vol dir que, perquè un alemanyoparlant tingui en el futur diccionari un reflex de la realitat actual del català, l'equip que elabori el diccionari haurà d'estar compost forçosament per grups de treball constituïts per catalans, valencians i balears que jutgin cas per cas a què s'hi ha de donar entrada i a què no. La formació d'aquests grups de treball amb parlants de les tres grans varietats no és, malauradament, eludible, ja que és fàcilment constatable un greu desconeixement del lèxic específicament balear a Catalunya,¹⁶ cosa que fa que no es pugui actu-

---

14 Que també es bandejava, per cert, de les obres literàries. Recordo aquí el cas, per a mi espectacular, del llibre *Bearn o la Sala de les Nines* de Llorenç Villalonga que, essent la novel·la mallorquina per antonomàsia, té un títol que qualsevol mallorquí que no pertanyi a l'àmbit de la filologia catalana, entindrà malament.

15 No voldria que hi hagués cap malentès: no estic posant en dubte la unitat de la llengua, sinó la uniformitat de l'estàndard amb què se sol presentar a l'estranger: la meua percepció com a germanista de la llengua és que tenim una única llengua i que aquesta llengua es diu català, però aquesta llengua comuna nostra no compta amb un únic i uniforme estàndard sinó amb diferents varietats estàndards i la lexicografia bilingüe ha d'actuar en conseqüència tot tenint-ho en compte.

16 Dono per fet que, tot plegat, deu passar també el mateix amb el lèxic específic de la varietat estàndard valenciana, però en aquest punt els meus coneixements no són suficients perquè pugui passar de la simple suposició.

ar de cap altra manera. En el cas de les Balears, a més a més, (i això també és possible que es pugui aplicar al cas de la varietat valenciana) cal tenir present que el grup de treball haurà d'estar constituït per filòlegs procedents de les diferents illes, i això, per una molt senzilla raó: contra el que se sol pensar a Catalunya, no hi ha, en general, consciència d'*illenc*. Es tracta d'una quimera que només s'entén si es parteix de la suposició que en algun moment algú va agafar la unitat administrativa *Illes Balears* i, equiparant-la a, per exemple, l'entitat administrativa *Catalunya*, va atribuir als que hi vivien el mateix sentiment de "comunió" existent entre els catalanesos. És possible que hi hagi algú que se senti *balear*, no puc pas negar que sigui així, però, i pel que fa a mi, he de dir que no en conec cap que s'hi senti: no hi ha consciència de balearitat, sinó de ser mallorquí, menorquí, eivissenc o formenterenc. I cadascun de nosaltres –mallorquins, menorquins, eivissencs, formenterencs– viu, d'alguna manera, d'esquena als pobles de les altres illes. Un mallorquí sap perfectament que Eivissa forma part de les Illes Balears, però, i a part d'això, no en sap res més ni manté cap mena de sentiment d'unió amb els eivissencs. El resultat de tot plegat és que un mallorquí ignora totalment com pot parlar un menorquí, un eivissenc o un formenterenc i, possiblement, també sigui igual a l'inrevés. A cada illa, per tant, s'hi ha format una varietat pròpia de l'estàndard, caracteritzada quantitativament per relativament pocs trets, i, ja que, per regla general, cada illenc ignora les peculiaritats específiques de les altres illes, només algú que en sigui natiu podrà afirmar amb rigor, durant el procés d'elaboració d'un diccionari alemany-català (i català-alemany) si tal o tal altra paraula forma part de la varietat estàndard pròpia o si és un simple vulgarisme que no cal tenir en compte en el diccionari; una conseqüència indirecta de tot aquest fet serà, òbviament, la necessitat de crear i emprar sistemàticament marques diatòpiques específiques: només es podrà emprar la marca diatòpica BALEAR (*bal*) quan el mot realment s'utilitzi a totes i cadascuna de les Illes i només a elles. En posaré un exemple. Un mot alemany com és ara *Seidenreiher* (Egretta garzetta) no pot tenir únicament la traducció *martinet blanc* en un futur diccionari alemany-català, perquè les varietats estàndards valenciana i balear no l'han pas adoptat en les respectives terminologies ornitològiques. Per tant, al seu costat, caldrà que hi figuri o que s'hi incorpori la *garseta blanca*, un mot que haurà de portar la marca diatòpica de mot valencià (*val*), i *agró blanc*¹⁷ que haurà de portar la marca diatòpica de mot balear (*bal*), i, en aquest cas, serà possible d'emprar aquesta marca en concret per-

---

17 Cf., per a les designacions valenciana i balear, Saval (2003) i Mayol / Costa / Miralles (2006).

què el terme s'empra al conjunt de les illes. Ara bé, de la mateixa raó que en el lema *Seidenreiber* cal que hi figuri la traducció *agró blanc*, l'equip redactor hi podrà, en canvi, deixar d'incorporar les variants mallorquines *augró* o *ugró* perquè les podem considerar com a variants vulgars d'*agró* i, per tant, variants a no tenir-hi en compte. En d'altres ocasions, emperò, l'ús d'una marca diatòpica *bal* no serà pas possible i, per comptes d'ella, s'haurà de recórrer a *mall men eiv* o, si s'arriba a donar el cas, *formt*. Així, i a tall d'exemple, en un lema **Ente** hi haurà d'haver, al costat de la traducció *ànec*, la traducció *ànnera*, que haurà de portar la marca (*mall*), però també la traducció *àneda*, que haurà de portar la marca (*men*).

■ 4 La situació actual del català vista per un germanista i la seva repercussió en el cabal lèxic del diccionari: el català difús

No n'hi ha prou amb definir l'estàndard actual del català com un estàndard pluricèntric [asimètric]. Cal, com a mínim, definir-lo també a partir d'un altre tret distintiu seu actual: el de ser un estàndard *difús*. Utilitzo aquest terme, extret de la lògica difusa, perquè em permet de descriure diversos aspectes del català actual condicionats tots ells per la manca d'estabilitat i de precisió en els contorns. La utilització d'aquest terme em permet d'establir un tercer àmbit en la contemplació de l'estàndard català en el qual hi tenen cabuda tots aquells elements que no hi pertanyen teòricament però sí de fet ja que són elements emprats en totes les situacions de parla per totes les capes de població. L'estàndard difús, per tant, engloba tots aquells elements que reuneixen en si la paradoxa de “ser elements estàndards i alhora no ser elements estàndards”.

Efectivament, si miro el català d'una banda i l'alemany o el castellà de l'altra, me n'adono immediatament del següent fet: en el català, i si més no en aparença,¹⁸ hi ha un ampli estrat lingüístic flotant (lèxic, fraseològic etc.) que no s'accepta com a part integrant de l'estàndard però que és emprat de tothom en totes les situacions de parla, la qual cosa, en teoria, hauria de fer que formés part de l'estàndard. Aquest estrat lingüístic flotant és el fruit o el resultat dels condicionants històrics, polítics, socials i fins i tot econòmics del català hodiern que fan que, de la mateixa manera que hi ha una norma estàndard ben definida, no hi hagi cap mena de control social sobre aquesta norma estàndard que obligui el parlant a cenyir-s'hi d'una manera

18 Vull recordar aquí que faig aquestes afirmacions sempre des de la perspectiva del qui “està defora”, és a dir, del no especialista en la llengua (entenen per tals els llicenciats, graduats i doctors) en filologia catalana.

estricta en totes aquelles situacions que requereixin el seu ús, tal i com es fa a les altres llengües del nostre entorn. En català sembla que hi hagi com una mena de *camp de dispersió*¹⁹ que permet als parlants desviar-se de la norma fins allà on ells vulguin sense que això tingui cap mena de repercussió social. Els límits d'aquest camp de dispersió són tan amplis que només vénen determinats pels límits de la comprensió: “mentre m'entenguin, puc parlar com vulgui”, aquesta sembla que sigui el lema actual de molts de catalanoparlants. Tan greu com aquest fet mateix n'és un altre: la burla a què se sotmet aquells que, en el que fóra una reacció totalment normal en l'entorn d'un estàndard clar, precís i sa, tenen la gosadia de corregir el qui s'acaba d'expressar atemptant, sovint grollerament, contra la norma prevista per l'estàndard.²⁰ L'estàndard pluricèntric asimètric català té, així i doncs, un conjunt d'elements que li donen un caràcter *difús, imprecís*, un conjunt d'elements que fa que els seus límits s'hagin de veure com a nebulosos o borrosos. El destinatari ideal alemanyoparlant d'un futur diccionari alemany-català ha de saber tot això a fi i efecte de no arribar a conclusions errònies ni sobre la qualitat del diccionari ni sobre l'enquadrament social del seu interlocutor que aquell pugui fer a través de jutjar la qualitat de l'estàndard d'aquest, tal i com es faria en el món alemany, anglès o castellà.

Des del polític més rellevant (qui no recorda la famosa exclamació del nostre senador en Pere Sampol quan li va sortir de l'ànima davant les cameres de televisió aquell “això és es colmo!” que tantes i tantes de vegades hem vist, de llavors ençà, emès per la televisió?!) a l'obrer més humil, passant per professors d'universitat i un llarg etcètera, tots fan gala de la mateixa irreverència amb l'estàndard teòric català i ho fan sense posar-se vermells, i, ja que sembla que aquest sigui un fenomen generalitzat a hores d'ara, cal que l'usuari alemany ho sàpiga i en prengui nota, i això vol dir: cal que aquesta situació d'estàndard difús tingui també la seva plasmació en el diccionari. Ara voldria posar alguns exemples del que acabo de dir i que ens serviran per il·lustrar el caràcter de *difús* de l'estàndard del català actual:²¹

---

19 Adoptant un terme procedent de la fonètica / fonologia; aplicant-lo a l'estàndard vell dir que el parlant de català pot atemptar tranquil·lament dins uns límits contra les normes ortoèpica, morfològica, sintàctica i lèxica sense que passi res. Posem un paral·lel: si un alemanyoparlant decidia fer amb l'alemany el que un català gosa fer aquí amb el català, s'estaria suïcidant socialment.

20 Fins i tot en els mitjans de comunicació catalans com ara TV3.

21 La noció de *difús* fa referència a l'ús real de l'estàndard, no a l'estàndard en si mateix, és a dir, al conjunt de normes per les quals està constituït.

Fonètica i Fonologia: a Mallorca augmenta notòriament i a ulls veients la incapacitat d'articular la *v* labiodental (“betacisme”). Per tant, per a un estranger alemanyoparlant, l'única conclusió vàlida a la qual pot arribar és que pronunciar la *v* labiodental forma part, i alhora no forma part, de la varietat estàndard balear. En el continent, assistim a fenòmens semblants que afecten d'altres elements de la norma ortoèpica catalana: Així, a Catalunya assistim a la reducció del vocalisme tònic a un vocalisme de cinc vocals i a la pèrdua de la [ə] neutra, que hi és substituïda per una [a] o per una [ɐ]. La reducció del vocalisme tònic i la pèrdua de la *e* neutra no només es pot resseguir en la pronunciació de molta de gent, sinó també en la pronunciació de molts de locutors de ràdio i en la de molts de tertulians, tant de programes de ràdio com de televisió, per bé que és cert que a TV3 aquesta pronunciació hi té encara una entrada el caràcter de la qual goso qualificar com d'excepcional (“l'axtréma dréta”, “als 5.000 fólis dal sumari”²² foren exemples d'aquesta nova pronunciació). En el carrer, hom té la sensació que catalanoparlants de tota la vida han passat o estant passant a practicar-la. Aquesta reducció del vocalisme tònic a cinc vocals és tan llampanant²³ que fins i tot ha suscitat converses al respecte tant entre nosaltres, docents d'universitat, com per part de particulars amb interès per la llengua.²⁴ Un alemanyoparlant que no estudiï filologia catalana i miri TV3 pot arribar a la conclusió que tant és part integrant de l'estàndard ortoèpic català un vocalisme de cinc vocals com un de set vocals, tant un vocalisme amb [ə] neutra, com un vocalisme sense, en el qual aquest so hagi estat substituït per [ɐ].

Un altre exemple d'ortoèpia difusa afecta la forta reducció del consonantisme que observem a Catalunya, tant en parlants anònims com entre els locutors i actors de TV3: les fricatives sonores apicoalveolar [ʒ] i pre-

---

22 Demano excuses per aquesta forma d'imitar per mitjà de l'escriptura aquest tipus de pronúncia que tan sovint se sent a la ràdio i, en menor mesura, a TV3 (on, tanmateix, està augmentant en els doblatges de les pel·lícules i sèries). La confusió, no cal dir-ho, comporta o pot comportar seriosos problemes de comprensió. Així, a la versió catalana de la pel·lícula *Comptes pendents*, l'oient de la pel·lícula no sap si el personatge interpretat per la Famke Janssen està exigint 100.000 [sem mi] dòlars al personatge interpretat per Harvey Keitel o si només n'hi demana 7.000 [sem mi] perquè la dobladora no fa la distinció entre la e tancada i la e oberta.

23 Per designar-la d'alguna manera.

24 Així, en una conversa recent amb la gran pedagoga la Sra. Maria Teresa Fort, ella la constata per a la zona de Vilanova i la Geltrú, i fa un cert temps, durant un àpat el Dr. Andreu Castell i jo mateix vam estar comentant aquest fet.

palatal [ʒ], juntament amb les africades corresponents [dʒ]²⁵ i [dʒ], són substituïdes per les sordes corresponents (“las cassas dals famossus”, “xoba, ca pudria avissar un metxa?” “alss altrás”, “mitx’óra”) i la lateral palatal [ʎ] es veu substituïda per la mediopalatal aproximant [j] (“la iuna”) en un ieisme que sembla haver sortit de l’aire del cel.²⁶ El control social sobre el parlant no funciona en el cas del català i si el control social no funciona i una persona pot pronunciar tant [ʎ] com [j], tant [ʒ] com [s], tant [ʒ] com [ʃ], és que tant una pronunciació com l’altra formen part d’aquest estàndard difús de què parlo. Mentre no hi hagi una clara i contundent resposta social contra aquestes pronunciacions, aquestes pronunciacions formaran part de l’estàndard *difús* del català i l’alemany que vingui aquí, tant si és estudiant de filologia catalana com si no, n’haurà de ser conscient a fi i efecte que no arribi a conclusions errònies.²⁷ L’ús del terme *difús* serveix per a descriure amb justícia la nova situació, condicionada socialment, en la qual els antics parlants nadius de català conviuen amb parlants que solen procedir de l’àmbit lingüístic castellà i que, amb llur pronunciació, es constitueixen en un modern superstrat integrat en el català.

Morfologia i sintaxi: el català difús, entre d’altres trets, es caracteritza, en aquest apartat, per tenir i alhora per no tenir els pronoms *en / hi*, per presentar un ús de les combinacions pronominals que, en un altre entorn lingüístic, mereixeria l’apel·latiu de *desgavell*. A mitjan camí entre la morfologia i el lèxic hi ha el pronom *algo* que cal esmentar perquè, precisament per la seva generalització, constitueix un problema lèxic i lexicogràfic del català.

25 Al lector català o a la lectora catalana li pot resultar estrany de veure representada la *s* sonora del català amb la zeta grega [ʒ] i l’africada mitjançant el dígraf [dʒ]. És una convenció necessària en l’entorn de la filologia alemanya, ja que únicament així es pot deixar constància de la diferència articulatòria existent entre la <s> alemanya, que és predorsodental o predorsoalveolar, i la <s> catalana, que és apicoalveolar.

26 També es comença (?) a donar a Mallorca, on el constato com a molt generalitzat entre els parlants de Palma (exemple: [dijuns] per [diʎuns]. Curiosament, a Mallorca la [ʒ] no hi és substituïda per la [ʃ] com sento sovint a Catalunya, sinó per la mediopalatal aproximant [j] (exemple: [jɛure] per [ʒɛure]).

27 Com el comentari que vaig haver de sentir l’any passat per una assistent alemanya a una recepció oficial que ens contava que “el català i el castellà es pronuncien gairebé igual”. Aquest cas va ser especialment rellevant per a mi perquè un podia adonar-se perfectament que aquella convidada, que vivia a Barcelona, capgirava la situació i considerava normal per al català la pronunciació paracastellana –si me’n permet aquesta encunyació–, la qual cosa forçosament em portava a suposar que devia considerar la pronunciació genuïna catalana com una romanalla de quatre pagesos que viuen en algun indret remot, més enllà de les muntanyes i als quals, per tant, no cal prestar gaire atenció.

En el cas de les Balears, formaria part de l'estàndard difús l'ús de l'article salat. En el camp de la sintaxi i la morfosintaxi, podem trobar un tot d'exemples que no cal presentar aquí,²⁸ ja que no són rellevants per a l'elaboració del diccionari: al meu entendre, únicament ho seria l'ús pronominal o no pronominal dels verbs (tipus: *morir* o *morir-se?*; *menjar un entrepà* o *menjar-se un entrepà?*) —on sembla que s'està generalitzant una situació d'estàndard difús en tots aquells casos que la valència verbal catalana no coincideix amb la castellana— i el reafaiçonament, fàcilment constatable, de certs complements preposicionals de noms (tipus: *por an en Joan* o *por d'en Joan?*). Tinc per mi que tot indica que l'ús morfosintàctic genuïnament català dels verbs, quan no coincideix amb el corresponent castellà, és progressivament substituït per aquest que, finalment, s'acabarà imposant d'una manera definitiva. L'equip que elabori el diccionari haurà d'estudiar fins a quin punt aquestes noves estructures hi han de tenir o no cabuda, però jo seria partidari de fer-ho, per bé que dotant les formes no genuïnes de la corresponent marca d'ús.

Fraseologia: Locucions, refranys, frases fetes, col·locacions, fórmules rituals etc.: si els nivells lingüístics tractats a dalt a penes tenen rellevància per a un diccionari bilingüe alemany-català, amb el nivell de la fraseologia ja ens estem endinsant en un nivell de llenguatge de gran impacte lexicogràfic. En aquest nivell, el panorama que ofereix la llengua és terrible, desolador. El nivell lingüístic constituït per la fraseologia és un autèntic gabinet dels horrors: s'han abandonat de manera gairebé total les locucions, els refranys, les frases fetes, les col·locacions i les fórmules rituals genuïnament catalanes, que han estat substituïdes per les corresponents castellanes, de manera que les genuïnament catalanes hi han quedat reduïdes a un mínim. Ja he esmentat a dalt el famós “això és es colmo!” de l'actualment senador Pere Sampol, pronunciada en el marc d'una sessió del parlament balear. L'equip redactor del futur diccionari alemany-català (i català-alemany) ha de tenir present aquest fet, perquè el cabal fraseològic del català té un caràcter plenament difús: la fraseologia originària i genuïna manté la seva preeminència sobre tot als llibres, mentre que totes les varietats estàndards recorren sistemàticament i de manera gairebé exclusiva a l'ús de la fraseologia corres-

---

28 Podríem esmentar l'abandonament de l'ús de la negació en certs àmbits (tipus: “és més alt que no en Pere”; “compte que no et caigui el plat!”, “abans que no sigui massa tard” → “és més alt que en Pere”, “compte que et caigui el plat!”, “abans de que sigui massa tard”) i la generalització de l'ús de les preposicions davant la conjunció *que*: “abans de que...”, “el va avisar de que...” etc.

ponent castellana adaptada al català en el registre oral. A tall d'exemple: jo mateix n'he fet la prova: cap company de la facultat catalanoparlant a qui ho hagi demanat,²⁹ ha estat capaç de dir-me les equivalències catalanes de refranys d'ús més o menys regular com ara *no por mucho madrugar amanece más temprano, a quien madruga Dios le ayuda, donde dije digo dije Diego, mal de muchos, consuelo de tontos o más vale pájaro en mano que ciento volando*. Acabo d'exposar alguns refranys com a exemple, però el mateix és vàlid per a qualsevol unitat fraseològica de la llengua, sigui del tipus que sigui (alguns exemples sentits als meus estudiants: *me les piro, a ulls vistes, estigues-te al lloro*). És aquest sens dubte un fet gravíssim però és un fet *que ja s'ha produït*, i això vol dir, amb d'altres paraules, *que ja no es pot evitar* a la llengua espontània del registre oral, només i si de cas, en el registre escrit, on, de fet, s'hi sol evitar com a norma.³⁰ Les dues fraseologies, la genuïna i la d'origen castellà, co-existeixen *de fet* a l'estàndard català, encara que no ho facin *en teoria*. Una té la preeminència en el llenguatge escrit, l'altra, en l'oral espontani. L'equip redactor del diccionari s'ha de preguntar què n'ha de fer de tota aquesta fraseologia que ja s'és introduïda en el català oral tot desplaçant-ne la pròpia i genuïna cap a l'àmbit de l'expressió escrita? Com traduirem *Morgenstund hat Gold im Mund* en un diccionari bilingüe alemany-català? La meva recomanació és que no queda més remei que actuar-hi com ho han fet els altres pobles amb llengües que han passat pel mateix tràngol: acceptant-ho i donant cabuda al diccionari a la nova fraseologia, estudiant isoladament cada cas, creant-ne calcs catalans sempre que sigui possible i marcant en el diccionari el fraseologisme acceptat com a fraseologisme de la llengua parlada que és millor d'evitar a la llengua escrita.

Lèxic: en el nivell lingüístic del lèxic, la situació és idèntica a l'exposada en el nivell lingüístic fraseològic. D'ençà del curs 1996-1997 i fins a l'any passat, vaig fer classes de traducció de l'alemany al català. Durant catorze anys, a través d'aquesta assignatura, he tingut una tribuna immillorable per observar el grau abominable d'erosió o degradació a què ha anat arribant el lèxic dels estudiants catalanoparlants.³¹ Així, des d'aquí no puc fer res més

29 Per no distorsionar els resultats, he de dir que vaig tenir cura a no demanar-ho a cap company del departament de filologia catalana.

30 Els parlants són plenament conscients d'aquest fet. Per això, quan parlen, se senten clarament incòmodes quan no encerten a dir la variant genuïnament catalana del fraseologisme que els ve a la ment. Per mitigar llur incomoditat, solen recórrer a la introducció del fraseologisme castellà mitjançant la fórmula "com diuen els castellans...".

31 Convé aquí recordar que ens movem en un ambient que no és el de filologia catalana; l'interès dels meus estudiants per la llengua, per tant, és òbviament inferior a aquell que

que constatar l'anihilament total del lèxic col·loquial propi. Senzillament, ha deixat d'existir, i dubto que el *Diccionari del Català Col·loquial*³² pugui capgirar aquesta tristíssima situació. El fet és que el català ha deixat de tenir un llenguatge col·loquial propi: el llenguatge del jovent diu *obrir-se* i no pas *tocar el dós*, *follar*³³ i no pas *cardar* o *boixar*, *gilipollas* i no pas *tanoca* o *cap de fava*, *polla* i no pas *xigala* o *pardal*, *morrejar-se* i no pas *donar-se barram* o *donar-se bec*, *nóvio*³⁴ i no pas *xicot*, *al·lot* o *enamorat*, i amb aquests mots hi podeu arreglar la resta del vocabulari propi de la llengua del jovent. Exactament el mateix també s'esdevé amb tot el vocabulari del món de la droga, de la delinqüència i de la major part del nostre dia-a-dia. Mots com ara *xiringuito*, *pijo*, *pijería*, *hortera*, *horterada*, *cursi*/*cursileria*, *xute*, *tinglado*, *col·locon* etc. han vingut per romandre. Lluitar-hi en contra és una lluita de titans i, goso aventurar, que és i serà una lluita de titans perduda abans i tot de començar-la. L'únic que es pot fer en la tasca lexicogràfica d'un futur diccionari alemany-català és acceptar la situació i donar entrada a tots aquests mots, encara que fer-ho marcant-los amb una marca d'ús ad-hoc.

Si l'impacte del castellà sobre tots els estrats constituents del lèxic col·loquial del català ha estat increïblement destructiu i afollador, val a dir que la part central del lèxic estàndard també es va castellanitzant inexorablement donant fe, d'aquesta manera, de l'extrem grau de sucursalització a què s'està arribant. Voldria citar-ne uns exemples: un dels darrers novinguts al lèxic central de la llengua és el mot *au*, que ha arribat silenciosament per col·locar-se al costat d'*ocell*, creant així una parella constituïda en català pel duplet³⁵ *au* – *ocell* que funciona exactament igual que la parella corresponent castellana: *ave* – *pájaro*. En aquest cas, el castellà ha fet que el que fins ara ha estat un mot poètic del català, *au*, abandoni el món de la poesia i es converteixi en un mot del llenguatge quotidià i científic. D'altres exemples podrien ser: en el llenguatge comú de Mallorca el mot per a designar el

mostrarien els corresponents estudiants de filologia catalana, i això vol dir, al meu parer, que s'acosta més a l'ús habitual de la llengua al carrer que no l'ús de l'estudiant de filologia catalana que, per força, ha de ser molt més acurat.

- 32 Per Jaume Salvanyà i publicat recentment (març del 2009) per Enciclopèdia Catalana.
- 33 Per a mi, *follar* només és robar ous i pollets d'un niu. És possible que l'adopció generalitzada d'aquest verb als doblatges TV3 es degui al seu efecte noà: si fos així, el mot s'estaria usant com a eufemisme per no haver de dir *cardar* o *fotre un clau*, que es deuen sentir com a massa vulgars.
- 34 Que a Catalunya es tracta d'aclimatar mitjançant l'adaptació *novi* a la fonètica catalana. A Mallorca el mot ara hi és general i s'hi pronuncia amb *o* tancada.
- 35 Evito a dretcient el terme *doblet* perquè aquest mot implica que els seus dos constituents tenen exactament el mateix ètim, cosa que no és el cas de la colla formada per *au* i *ocell*.

petó ja no és *besada*, com encara surt a molts de manuals de la llengua, sinó únicament *besso*, i els tradicionals *blanco* o *conco* –mots que jo encara vaig aprendre de petit– “oncle” hi són una autèntica peça del museu de la llengua, substituïts arreu per *tio*.³⁶ A tall d'anècdota: a classe de “Traducció Alemanya”, vaig haver de sentir fa una colla d'anys com un alumne de Constantí m'explicava que un *pato* i un *ànec* no són pas el mateix i que el que hi ha en els jardins públics no són *ànecs*, sinó *patos*; a Mallorca, per cert, el mot *pato[s]* s'hi ha generalitzat com a única designació habitual de les *ales* de bussos (o hauríem de dir-ne escafandristes?) i submarinistes.

De cara a l'elaboració d'un diccionari bilingüe alemany-català, la meua recomanació és que cal donar-hi cabuda a tots aquests mots i cal fer-ho per una única raó: ja són d'ús general a la llengua i l'alemany que vingui aquí així ho veurà. Ara bé, igual que en tots els altres casos discutits fins ara, també aquí cal advertir aquest usuari alemany que l'ús d'aquests mots s'ha d'evitar de totes totes a la llengua escrita, i aquesta advertència se li haurà de fer, òbviament, per via de presentar-li al diccionari tots aquests mots dotats de la corresponent marca d'ús.

■ 5 La situació actual del català vista per un germanista i la seva repercussió en el cabal lèxic del diccionari: els paraarcaïsmes

Fa anys vaig encunyar el terme *paraarcaïsmes* per a designar-hi tots aquells mots que, en el marc de l'abandonament de la vida rural pel gruix de la població i el seu pas a una vida de tipus urbà, han estat abandonats a mitges pels parlants. En correspondència amb el que dic, els paraarcaïsmes solen tenir un ús molt freqüent en el llenguatge estàndard escrit però nul o gairebé nul en el llenguatge oral.

La terminologia catalana de l'agricultura, la navegació tradicional, la flora i la fauna es pot considerar com una terminologia rica en paraarcaïsmes. És ver que podríem veure perfectament tot aquest lèxic com a lèxic pertanyent a les terminologies d'aquestes especialitats, ja que els únics que realment encara el coneixen són els pocs que es dediquen a aquestes professions (sobretot, els pagesos, pescadors i ramaders), però aquest lèxic té una característica especial que no té el lèxic d'especialitat normal: aquest lèxic ha format part del lèxic central de la llengua durant segles, la llengua ha format al seu voltant metàfores i fraseologismes, i els poetes i escriptors

36 Val a dir que a Catalunya ha passat el mateix, només que aquí hom ha acomodat el castellanisme al català per mitjà del seu ús en diminutiu: *tiet*.

l'han usat profusament a llurs obres. És per aquesta raó que jo no els puc veure com a simples termes d'especialitat (per exemple, de l'agricultor), són alguna cosa més que això, i aquest fet és el que m'empeny a designar-los amb el terme de *paraarcaïsmes*. L'abandonament del camp com a gran eix de la vida laboral social i la vertebració de la vida laboral i social al voltant de les ciutats ha provocat que mots que fa cent anys pertanyien al cor mateix del llenguatge estàndard ara hagin sofert un procés pel qual el comú dels catalanoparlants ha deixat de conèixer-los, o, si els coneix, ja no sol saber què signifiquen. Vegem-ne a continuació uns exemples il·lustratius: a primer cop d'ull, semblaria extremadament agosarat que un filòleg qualificat d'arcaïsmes mots com ara *blat*, *civada* o *ordí*, però la realitat, fàcilment constatable, és que el catalanoparlant mitjà que encara conegui aquests mots no sap realment què designen:³⁷ coneix una designació sense conèixer-ne, però, el designat de manera que, si mai s'arriba a trobar davant el designat, serà totalment incapaç de dir: *això és un camp de civada, un camp de blat o un camp d'ordí*. Aquests mots funcionen actualment com a termes específics del llenguatge d'especialitat del pagès, del biòleg i d'algunes especialitats més. Aquest fet s'esdevé a totes les llengües europees, no en tinc cap mena de dubte, però en el cas del català, constato que el parlant sovint se sent més còmode emprant el paraarcaïsmes castellà que no pas el català; aquest fet explica, per exemple, per què el mot *ordí* ha desaparegut àmpliament com a paraarcaïsmes del català substituït com a tal per *civada*, un mot que ha abandonat el seu significat català per omplir-se del significat del castellà *cebada*,³⁸

37 Aquest és el factor determinant que diferencia aquests mots de, per exemple, el mallorquí *fressa* “maduixa” que hi ha desplaçat totalment l'autòcton *fraula*. Qualsevol persona, si té maduixes al davant, sabrà que allò són maduixes; en canvi si hi té sègol, no sabrà què és. En el cas específic de *fressa* voldria fer el següent aclariment: és ver que el parlant mallorquí conscient de la llengua sol substituir actualment aquesta paraula (*fressa*) per la paraula corresponent de l'estàndard continental *maduixa* (i no pas pel mot mallorquí autòcton corresponent, que, com he dit, seria *fraula*) però a segons quins indrets, per exemple, a botigues de poble, goso dir que realment cal fer el cor molt fort –combatiu seria millor paraula– per demanar-hi *maduixes* per comptes de *fresses*.

38 Em veig obligat a citar-ho de cor, però en aquest sentit indico un article publicat ja fa anys en el dominical del diari AVUI sobre la cervesa en què l'autora de l'article no deixava de repetir que era un producte derivat de la *civada* quan ho és de l'*ordí*. La confusió només era possible tenint present el mot castellà *cebada*. Un altre exemple: l'equip de redacció del *diccionari anglès-català* de l'editorial Larousse (Barcelona, 2000) dona, com a traducció catalana del mot anglès *boar* [male pig], el català *marrà*. Un *marrà* o *mardà* en català no és cap verro, sinó el mascle de l'ovella, i la seva identificació amb el mascle de la truja només es pot donar en el marc d'una societat catalana totalment desarelada del camp que ja no sap què és una *truja*, un *verro* o un [ase] *gorà*.

o per què l'*aray* –i no pas l'*auró*– és l'arbre nacional del Canadà per a molts de catalanoparlants.

L'escola, els mitjans audiovisuals i la literatura en castellà han propiciat el coneixement passiu de tota la terminologia castellana paraarcaica, de manera que són els termes castellans de la fauna i la flora els que s'han convertit –o ho estan fent– en els referents paraarcaics de molts de catalanoparlants per a designar aquestes bèsties i plantes. L'adopció dels paraarcaïsmes no té lloc de manera uniforme a tot el territori català, ja que podem constatar fortes divergències segons la regió;³⁹ valgui'n un exemple: mentre que per a un mallorquí els mots paraarcaics normals són *víbora*, *escorpió* o *urraca*, un català de Catalunya encara continua designant aquestes bèsties amb els paraarcaïsmes genuïns *escurçó*, *escorpi* o *garsa*⁴⁰ que, a Mallorca, són d'ús estrictament literari, excepte, potser, *escorpi*. Hi ha, per tant, una nova categoria de castellanismes a la llengua, la constituïda pels paraarcaïsmes, absolutament impensable en la societat agrícola catalana de fa setanta anys, i només així s'entén la reivindicació de mots com ara *xop*, *burro* o *marrà*,⁴¹ etc., que fins i tot comença a fer forat a l'Institut d'Estudis Catalans. Als diccionaris i les enciclopèdies hi continua sortint el mot català genuí, però en el llenguatge quotidià oral, per fer referència a tot aquest vocabulari que hom coneix sense saber què designa, sovint només s'hi usa o s'hi entén el mot castellà corresponent que, per tant, s'està convertint en la designació *còmoda* del parlant. En contraposició a la forma d'actuar que he recomanat en els altres casos, al meu entendre, en l'elaboració del diccionari bilingüe alemany-català (i català-alemany) només s'hi ha de donar entrada als paraarcaïsmes genuïns del català i això, perquè aquests mots representen el que durant segles ha estat el moll, el cor i l'essència de la llengua. La meva recomanació, així i doncs, és que l'equip de redacció maldi per trobar sempre la designació genuïna catalana i bandegi la que no sigui.

39 Un mot català genuí que pot tenir a Tarragona o Reus un ús ben viu pot ésser en canvi un mot desconegut a les Balears i viceversa: a Mallorca *poll* –amb iodització, això és, *poi*– pot ésser-hi ben viu, però a la zona de Tarragona-Reus, en canvi, l'únic mot que hi he sentit realment és *xopo*. Tant el *poll* a Mallorca com el *xopo* a Tarragona-Reus són paraarcaïsmes: el parlant només coneix passivament la designació d'aquest arbre, però no és capaç d'identificar-lo. Val a dir, en aquest cas, que *xop* actualment ha estat admès com a estàndard i, per tant, té entrada al Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans.

40 El mot *garsa* és a Mallorca un paraarcaïsmes que té el significat del mot *garça* castellà; per tant, no hi té (s'entén, en la llengua oral espontània) el significat de *Pica pica*, com a Catalunya i València.

41 Amb el significat del castellà *marrano*.

■ 6 Conclusions

Un futur diccionari alemany-català/català-alemany no només ha d'anar adreçat a un usuari que provingui específicament dels cercles de la filologia catalana, sinó que ha d'anar adreçat en primera línia a un usuari alemanyoparlant o catalanoparlant que disposi d'una formació mitjana o inferior a mitjana.

Especialment pel que fa a la part alemany-català, el diccionari haurà de tenir en compte el caràcter pluricèntric de l'estàndard català i, en conseqüència, s'ha d'obrir sistemàticament al lèxic de les varietats estàndards valenciana i balear, introduint l'ús sistemàtic de les corresponents marques diatòpiques, exactament igual que marquem els mots alemanys com a pertanyents a les varietats estàndards austríaca o suïssa quan se'n dona el cas. Així, l'alemany *suchen* ha de tenir dues traduccions catalanes: *buscar* i *cercar*. Aquest darrer ha d'anar fornit de dues marques, una de diatòpica (*ba*) i l'altra d'ús (*lit*), ja que no només és un mot balear, sinó també un mot pertanyent a la llengua literària de totes les varietats estàndards i de tots els temps. De retruc, la inclusió sistemàtica de les variants de les varietats estàndards valenciana i balear pot tenir un cert efecte pedagògic sobre els parlants de catalanesc, ja que els pot anar familiaritzant amb mots catalans ben legítims i genuïns que s'empren fora dels límits geogràfics del principat.

La feina d'elaboració del diccionari s'haurà de dur a terme per equips formats sempre per parlants de les diferents varietats estàndards. A més a més, aquests parlants, atès l'actual grau d'erosió de la llengua, hauran de disposar d'una excel·lent formació en llengua catalana.

El diccionari haurà de tenir en compte la *realitat de l'estàndard difús*: el meu consell concret és que, al costat de les unitats fraseològiques genuïnes i al costat del lèxic genuí, s'hi incloguin tots aquells fraseologismes i tot aquell lèxic no genuí però que els equips de redacció considerin que són o que és d'ús general a totes o a una de les varietats estàndards de la llengua. Tots aquests termes han d'anar degudament identificats, amb les corresponents marques, com a d'ús oral. Aconseguir un equilibri entre la realitat lèxica i fraseològica actual de la llengua i la realitat que tots nosaltres voldríem que tingués és una tasca difícil que cal escometre, fent-ho sempre, emperò, des de la consciència que cal ser honrat amb l'usuari alemany i que, per tant, cal indicar-li què s'usa realment en la llengua i què no, encara que el mot o el fraseologisme en qüestió no pertanyi a l'estàndard escrit. Només així ens assegurarem que l'alemany que viatgi a les Balears o a

València sigui entès pels catalanoparlants que hi viuen i treballen i, de retruc, que ell consideri el diccionari com una obra completa i doncs, ben feta.

Pel que fa als paraarcaïsmes del català, és a dir, pel que fa al vocabulari de l'agricultura, la ramaderia, la pesca, la fauna i la flora que va constituir el cor de la llengua fins al moment que la societat va passar de ser rural a ser urbana i que molts de catalanoparlants desconeix, recomano que les entrades en el diccionari es limitin estrictament al material català genuí i que s'eviti de donar-hi entrada als corresponents paraarcaïsmes castellans, fins i tot quan ja siguin d'ús general a la llengua.

El català té un estàndard, això és inqüestionable, però aquest estàndard, al seu torn, no funciona pas com la resta d'estàndards de les llengües del nostre entorn. En el procés de redacció d'un diccionari alemany-català s'ha de tenir present aquest fet. Amb aquest article vull haver fet la meua contribució teòrica al que han de ser els fonaments d'aquest futur diccionari. ■

■ Referències bibliogràfiques

- Diccionari de la llengua catalana* (2007), 2a ed., Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, <<http://dlc.iec.cat>> [31-8-2010].
- Esteve, Francesc / Ferrer, Josep / Marquet, Lluís / Moll, Juli (2003): *Diccionaris, normativa i llengua estàndard – del Fabra al Diccionari de l'Institut*, Palma de Mallorca: Edicions Documenta Balear (Arbre de Mar; 8).
- Larousse (2000): *Compact Dictionary Catalan-English / English-Catalan*, Barcelona: Larousse Editorial.
- Mayol, Joan / Costa, Santi / Miralles, Joan et al. (2006): *Llista de noms recomanats d'aucells en l'àmbit balear. Resultat de la tasca de la Comissió de Nomenclatura del GOB amb la revisió de la UIB*. Versió inicial. Juny de 2006, <<http://www.gobmallorca.com/ornit/noms/llistatnoms.pdf>>.
- Pöll, Bernhard (2006a): «Ammon, Ulrich et.: *Variantenwörterbuch des Deutschen*», *Moderne Sprachen* 50:1, 135–142.
- (2006b): «Das Variantenwörterbuch des Deutschen aus romanistischer Sicht», in: Muhr, Rudolf / Sellner, Manfred (eds.): *Zehn Jahre Forschung zum Österreichischen Deutsch: 1995–2006 – eine Bilanz*, Viena: Peter Lang, 79–94.
- Saval i Guardiola, Isabel (2003): *Nomenclatura Popular i Científica de la Fauna Ornitològica Valenciana*, <<http://www.avl.gva.es/edicions.asp?cat=Beques>>.

Villaverde, Joan-Albert / Boix-Fuster, Emili (eds.) (2005): *La situació sociolingüística a les Illes Balears*, Benicarló: Onada Edicions (Treballs de Sociolingüística Catalana; 18).

- Macià Riutort Riutort, Universitat Rovira i Virgili, Departament d'Estudis Anglesos i Alemanys, Avda. Catalunya, 35, E-43002 Tarragona, <macia.riutort@urv.cat>.

Zusammenfassung: Ziel dieses Beitrages ist es zu zeigen, dass die Erstellung eines künftigen deutsch-katalanischen Wörterbuchs nur durch eine Redaktion erfolgen kann, die in ihrem katalanischsprachigen Teil aus katalanischen, valencianischen und balearischen Arbeitsgruppen besteht, welche für die Aufnahme des jeweiligen Wortschatzes Sorge tragen, wobei die valencianischen und balearischen Lemmata im Wörterbuch bzw. in den beiden Wörterbüchern unbedingt mit diatopischen Markierungen zu versehen sind. In Anlehnung an die Theorie der sogenannten Fuzzylogik, vertritt der Autor des Beitrages ebenfalls die Auffassung, dass viele Normen des zeitgenössischen Standardkatalanischen nur als *diffus* aufzufassen sind. Nur so kann erklärt werden, dass vieles, was nach den üblichen Kriterien der Definition eines sprachlichen Standards dem katalanischen Standard angehören müsste, theoretisch als nicht standardkonform gilt. Diese Teile der Sprache gehören *de facto* dem Standard an, *theoretisch* aber nicht. Der Autor ist der Meinung, dass sie in Wirklichkeit weder als standardmäßig noch als nicht standardmäßig bezeichnet werden dürfen, sondern sie liegen in einem dritten Bereich, der verschwommen, *diffus* ist. Dieser *diffuse* Teil der Standardsprache muss, mit der entsprechenden Markierung versehen, auch ins Wörterbuch aufgenommen werden. Allein durch die Aufnahme und Markierung der Lexik des katalanischen plurizentrischen Standards und der Lexik des „diffusen“ Katalanischen kann gewährleistet werden, dass das Wörterbuch der Realität des Katalanischen als „Sprache mit diffusem und plurizentrischem Standard“ gerecht wird. ■

Summary: The aim of this article is to show that the composition of a future Catalan/German / German/Catalan dictionary can only be carried out as follows: the Catalan part must be coordinated by a workgroup made up of Catalan, Valencian and Balearic researchers who will be responsible for the inclusion of relevant vocabulary. Therefore, the vocabulary of Valencian and Balearic lemmas in both dictionaries must appear with diatopic markings. Only by doing so will the reality of Catalan be assured as a language with a “diffuse and pluricentric standard”. In our opinion, this method will fully acknowledge the pluricentric character of the Catalan language. One must bear in mind that Catalan does not only have an ideal standard, as defined by the Institut d'Estudis Catalans (I.E.C.), but also what the author considers as a diffused standard one, that is, the spoken language used by the upper-middle class Catalan speaker. We thus consider that a future German-Catalan / Catalan-German Dictionary should take into account this diffused standard Catalan, which, after all, forms an integral part of the reality of the language. [Keywords: Asymmetrical pluricentric language; standard language; norm; non-dominant languages; varieties; pluricentricity of Catalan; diffuse logic; diffuse standard; lexicography] ■